



Studia i Materiały. Miscellanea Oeconomicae
Rok 21, Nr 3/2017, tom I
Wydział Prawa, Administracji i Zarządzania
Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach

**Pomiar jakości życia w układach regionalnych i krajowych.
Dylematy i wyzwania**

Andrzej Bąkowski¹, Agnieszka Piotrowska-Piątek², Małgorzata Sobieraj³

WŁASNA DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZA – SPOSÓB NA PODNIESIENIE JAKOŚCI ŻYCIA? WYNIKI „BADANIA PODMIOTÓW MAŁYCH”

Streszczenie: Celem artykułu jest prezentacja opinii przedsiębiorców na temat oczekiwań związanych z prowadzoną działalnością gospodarczą w kontekście jakości życia, a także oceny spełniania bądź niespełniania wskazywanych oczekiwań. Podstawą do rozważań były wyniki „Badania podmiotów małych” prowadzonego corocznie przez Urząd Statystyczny w Kielcach. Podmioty małe zdefiniowano jako przedsiębiorstwa o liczbie pracujących do 49 osób, przy czym analizę prowadzono równoległe dla dwóch oddzielnych grup, tzn. dla mikroprzedsiębiorstw oraz dla pozostałych małych przedsiębiorstw. W ramach każdej grupy wyodrębniono tzw. przedsiębiorców zadowolonych i niezadowolonych. Wyniki wskazują, że przedsiębiorcy najczęściej upatrują w prowadzonej działalności źródła utrzymania rodziny oraz sposobu na osiągnięcie ponadprzeciętnego standardu życia. Większość badanych deklarowała, że własna działalność gospodarcza spełnia te oczekiwania. Warto podkreślić, że przedsiębiorcy zatrudniający od 10 do 49 osób zdecydowanie częściej, w porównaniu do mikroprzedsiębiorców, formułowali takie oczekiwania, jak również zdecydowanie częściej deklarowali, że taki sposób życia i zarabiania zadowala ich.

Słowa kluczowe: jakość życia, małe przedsiębiorstwa, mikroprzedsiębiorstwa, własna działalność gospodarcza

Wprowadzenie

Jakość życia jest kategorią interdyscyplinarną i wieloznaczną. Badaczom nastrocza wiele trudności z uwagi na to, że dotyczy różnych sfer naszego życia i odnosi się

¹ Dr inż. Andrzej Bąkowski, Urząd Statystyczny w Kielcach, Politechnika Świętokrzyska.

² Dr Agnieszka Piotrowska-Piątek, Urząd Statystyczny w Kielcach, Politechnika Świętokrzyska.

³ Mgr inż. Małgorzata Sobieraj, Urząd Statystyczny Kielcach.

zarówno do wartości materialnych, jak i niematerialnych. Rozważaną kategorię trudno w sposób jednoznaczny zdefiniować i opisać, a w konsekwencji poddać naukowej obserwacji i pomiarowi. E. Papuć w artykule pt. *Jakość życia – definicje i sposoby jej ujmowania*⁴ zwraca uwagę, że badania poświęcone jakości życia sięgają lat 70. ubiegłego stulecia, a mimo to jeden z badaczy tego zjawiska – D. Wade miał stwierdzić w 1996 r.: „Wszyscy wiemy, czym jest jakość życia, ale nikt nie potrafi jej zdefiniować. A bez tej definicji pomiar jakości życia nie jest możliwy”⁵.

Badacze podejmują się jednak tego niełatwego zadania i w swoich analizach odwołują się do wielu wartości określających jakość życia. Wartości te, można rozpatrywać umownie w następujących wymiarach: psychologicznym, społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i instytucjonalnym. Z perspektywy psychologicznej, o jakości życia mogą decydować m.in.: sprawność psycho-fizyczna, cechy charakterologiczne, intelekt, zadowolenie z pracy. Od strony społecznej będą to z kolei: pochodzenie społeczne, wykształcenie, status społeczny, kontakty międzyludzkie, kręgi przyjaciół i znajomych, rodzina, itp. Wśród czynników określających ekonomiczny wymiar jakości życia można wymienić: zamożność, status na rynku pracy, dochody uzyskiwane z pracy, rodzaj pracy, bezpieczeństwo finansowe. W grupie wartości środowiskowych istotną rolę odgrywają m.in.: klimat, położenie geograficzne, zanieczyszczenie środowiska czy infrastruktura komunikacyjna. I wreszcie ostatni wymiar – instytucjonalny określany jest poprzez dostęp do dóbr i usług, obiektów użyteczności publicznej, itp. Dla zobrazowania wielowymiarowości rozważanej kategorii poniżej przytoczono wybrane definicje, jakie można spotkać w literaturze przedmiotu.

J. Rutkowski jakość życia określa jako stopień zaspokojenia ogółu (materialnych, duchowych i społecznych) potrzeb ludzkich, stan satysfakcji społecznej będący rezultatem postrzegania przez ludność całokształtu warunków, wszystkich istotnych wymiarów życia⁶. Według definicji Światowej Organizacji Zdrowia (WHO), jakość życia (QOL, ang. quality of life), to subiektywna ocena jednostki, jej sytuacji życiowej w odniesieniu do kultury, w której ta jednostka żyje, jej systemu wartości, celów, oczekiwań, zainteresowań⁷. Z kolei Autorzy *Diagnozy Społecznej* wyróżniają sferę warunków życia rozumianą jako obiektywny opis sytuacji życiowej jednostki oraz jakość życia rozpatrywaną jako psychologiczne jej znaczenie wyrażone w subiektywnej ocenie jednostki⁸.

Włączając się w szeroką dyskusję na temat pomiaru jakości życia Autorzy artykułu koncentrują się na wymiarze ekonomicznym. Trudno bowiem przecenić

⁴ E. Papuć, *Jakość życia - definicje i sposoby jej ujmowania*, „REVIEW PAPER CurrProbl Psychiatri” 2011, 12(2), s. 141-145.

⁵ D. Wade, *Measurement in Neurologic Rehabilitation*, Oxford University Press, 1996. IncVol 7; za: E. Papuć, *Jakość życia - definicje i sposoby jej ujmowania*, „REVIEW PAPER CurrProbl Psychiatri” 2011, 12(2), s. 143.

⁶ J. Rutkowski, *Jak badać jakość życia?*, „Wiadomości Statystyczne” 1988/5, s. 42.

⁷ World Health Organization, *WHOQOL. Measuring Quality of Life*, 1997, http://www.who.int/mental_health/media/68.pdf.

⁸ J. Czapiński, T. Panek, *Wstęp. Diagnoza Społeczna 2015, Warunki i Jakość Życia Polaków – Raport*, 2015, s. 14.

wpływ czynników ekonomicznych, a wśród nich aktywności zawodowej oraz sytuacji materialnej na ocenę i percepcję jakości życia. Aktywność zawodowa to również praca na własny rachunek, czyli prowadzenie własnej działalności gospodarczej. Prowadząc dyskusję o jakości życia, warto zatem zastanowić się: Jakie oczekiwania polscy przedsiębiorcy wiążą z prowadzoną działalnością gospodarczą? Czy działalność gospodarcza może być drogą do podnoszenia jakości życia przedsiębiorcy i jego rodziny?

Szukając odpowiedzi na powyższe pytania, Autorzy artykułu przeanalizowali opinie wyrażane bezpośrednio przez przedsiębiorców, pozyskiwane regularnie w realizowanym corocznie przez Urząd Statystyczny w Kielcach „Badaniu podmiotów małych”, w którym uczestniczą podmioty o liczbie pracujących do 49 osób. W tej grupie wyodrębnia się tzw. mikroprzedsiębiorstwa, czyli podmioty najmniejsze – o liczbie pracujących do 9 osób.

1. Opis badania

Badanie podmiotów małych, to ogólnopolskie badanie reprezentacyjne, realizowane za pośrednictwem Portalu Sprawozdawczego GUS, z wykorzystaniem aktywnego formularza elektronicznego⁹. Jest on skierowany bezpośrednio do właścicieli przedsiębiorstw, którzy jako eksperci dobrze znający specyfikę branży dostarczają informacji m.in. na temat warunków prowadzonej przez siebie działalności gospodarczej – począwszy od oczekiwań związanych z prowadzoną działalnością, poprzez ocenę jej opłacalności, postrzegane bariery utrudniające rozwój ich firmy i wreszcie – podejmowanych przez nich działań służących przeciwdziałaniu tym barierom i rozwijaniu firmy. Analizie poddano wyniki badania z czterech ostatnich jego edycji, tj. dane z: 2012 r., 2013 r., 2014 r. i 2015 r. W tym okresie zebrano informacje odpowiednio od: 24 288, 14 334, 17 202 i 19 422 właścicieli firm, z czego średnio 82,5% ankiet wypełnili mikroprzedsiębiorcy, a 17,5% – pozostali przedsiębiorcy, tzn. właściele jednostek o liczbie pracujących od 10 do 49 osób.

2. Analiza wyników badania

2.1. Kryteria analizy

W kontekście rozważań dotyczących pomiaru jakości życia, punktem wyjścia podjętej analizy są odpowiedzi na dwa pytania zawarte w kwestionariuszu ankiety:

- 1) Jakie oczekiwania wiążą się z prowadzoną działalnością gospodarczą?¹⁰
- 2) Czy prowadzona działalność spełnia obecnie te oczekiwania?¹¹

Wśród oczekiwań związanych z prowadzoną działalnością gospodarczą w kafeterii kwestionariusza ankiety wymieniono: utrzymanie rodziny, osiągnięcie ponadprzeciętnego standardu życia, dorobienie do emerytury/renty/pensji, ucieczka przed bezrobociem (nie mogłem/-am znaleźć pracy na etacie), żadna z powyższych odpowiedzi.

⁹ <http://form.stat.gov.pl/formularze/przewodnik/psinfo.htm>.

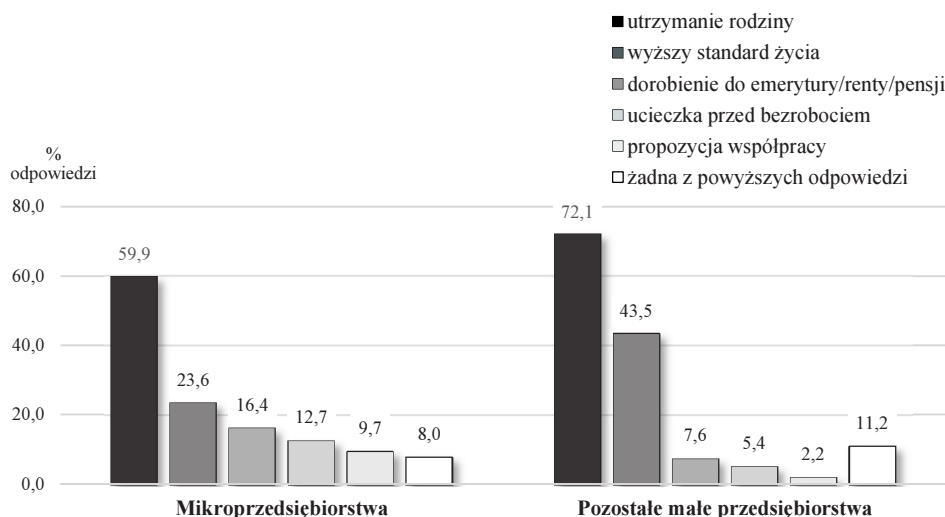
¹⁰ Pytanie wielokrotnego wyboru.

¹¹ Pytanie jednokrotnego wyboru. Możliwe odpowiedzi: 1. Tak, 2. Nie

Niezależnie od wielkości podmiotów (mikroprzedsiębiorstwa i pozostałe małe przedsiębiorstwa), na potrzeby prowadzonej analizy w odniesieniu do poszczególnych wariantów oczekiwań wyodrębniono dwie grupy badanych, tj. przedsiębiorców zadowolonych i niezadowolonych. Tych pierwszych zdefiniowano jako badanych wskazujących jednocześnie w pytaniu 1) poszczególne oczekiwania związane z prowadzoną działalnością i udzielających odpowiedzi twierdzącej w pytaniu 2) – na poziomie ogólnym, tj. bez względu na rodzaj i liczbę wskazanych oczekiwań. W analogiczny sposób zdefiniowano przedsiębiorców niezadowolonych, z tą różnicą, że w pytaniu 2) udzielali odpowiedzi negatywnej.

2.2. Oczekiwania przedsiębiorców związane z prowadzoną działalnością gospodarczą

Wyniki badania wskazują, że w obserwowanym – czteroletnim okresie, obie grupy badanych (mikroprzedsiębiorcy i pozostali mali przedsiębiorcy), wśród oczekiwań związanych z prowadzoną działalnością, najczęściej deklarowali chęć *utrzymania rodziny*, a w drugiej kolejności – osiągnięcie ponadprzeciętnego standardu życia (wykres 1).



Wykres 1. Oczekiwania przedsiębiorców związane z prowadzoną działalnością gospodarczą w latach 2012-2015 (odpowiedzi uśrednione)

Źródło: Obliczenia i opracowanie własne na podstawie wyników badania.

Warto podkreślić, że zarówno w przypadku utrzymania rodziny, jak i wyższego standardu życia – średnie odsetki wskazań były znacząco wyższe w grupie przedsiębiorstw o liczbie pracujących od 10 do 49 osób (odpowiednio 72,1% i 43,5% odpowiedzi) niż w przypadku mikroprzedsiębiorstw (odpowiednio: 59,9% i 23,6% odpowiedzi). Argumentem najrzadziej przemawiającym za własnym biznesem była

możliwość utrzymania pracy na rzecz dotychczasowej firmy, pod warunkiem zarejestrowania działalności gospodarczej. Takie rozwiązanie wskazał co dziesiąty mikroprzedsiębiorca i 2,2% pozostałych przedsiębiorców. Szczegółowy rozkład odpowiedzi dla poszczególnych lat zaprezentowano w tabeli 1.

Tabela 1. Oczekiwania przedsiębiorców związane z prowadzoną działalnością gospodarczą w latach: 2012-2015

Oczekiwania związane z prowadzoną działalnością gospodarczą	Rok			
	2012	2013	2014	2015
	odsetek odpowiedzi ^{a)}			
Mikroprzedsiębiorstwa (o liczbie pracujących do 9 osób)				
Utrzymanie rodziny	61,9	57,8	56,5	63,2
Osiągnięcie ponadprzeciętnego standardu życia	23,5	23,0	24,3	23,6
Dorobienie do emerytury/renty/pensji	15,5	16,0	15,3	18,8
Ucieczka przed bezrobociem (nie mogłem/-am znaleźć pracy na etacie)	13,0	14,1	13,9	9,9
Otrzymałem(-am) propozycję współpracy pod warunkiem zarejestrowania własnej działalności	9,3	9,7	11,2	8,6
Żadna z powyższych odpowiedzi	8,1	8,6	8,9	6,3
Pozostałe małe przedsiębiorstwa (o liczbie pracujących od 10 do 49 osób)				
Utrzymanie rodziny	72,3	71,3	72,1	72,5
Osiągnięcie ponadprzeciętnego standardu życia	43,4	42,0	42,9	45,7
Dorobienie do emerytury/renty/pensji	6,6	6,1	7,0	10,5
Ucieczka przed bezrobociem (nie mogłem/am znaleźć pracy na etacie)	5,8	5,9	5,5	4,3
Otrzymałem(-am) propozycję współpracy pod warunkiem zarejestrowania własnej działalności	2,5	3,1	2,0	1,3
Żadna z powyższych odpowiedzi	9,7	11,7	11,9	11,4

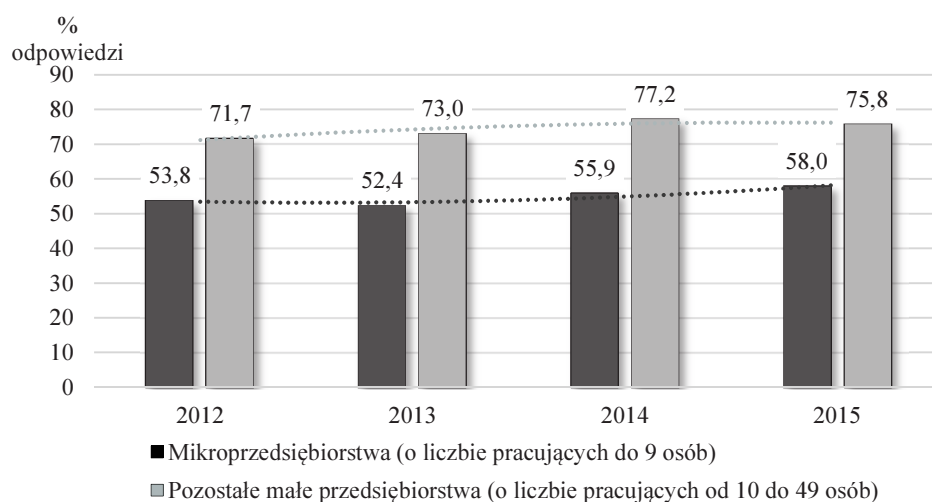
^{a)} Za 100% przyjęto liczbę badanych przedsiębiorców w danej grupie, tzn. mikroprzedsiębiorców (o liczbie pracujących do 9 osób) i odrębnie pozostałych przedsiębiorców (o liczbie pracujących od 10 do 49 osób).
Źródło: Obliczenia i opracowanie własne na podstawie wyników badania.

Porównując odpowiedzi udzielane przez mikroprzedsiębiorców i pozostałych badanych przedsiębiorców zauważyć również można, że dla tych pierwszych – własna działalność gospodarcza stanowi dodatkowe źródło utrzymania (odsetek wskazań w badanych latach waha się od 15,5% do 18,8%,) znacznie częściej niż w przypadku pozostałych przedsiębiorców (od 6,1% do 10,5% wskazań w badanych latach). Podobnie jest w przypadku motywu ucieczki przed bezrobociem (od 13,0% do 14,1% wskazań w grupie mikroprzedsiębiorców, podczas, gdy w przedsiębiorstwach większych – odsetek waha się od 4,3% do 5,8%).

2.3. Czy własna działalność gospodarcza spełnia oczekiwania przedsiębiorców?

W badaniu, przedsiębiorcy po określeniu swoich oczekiwań związanych z prowadzoną działalnością gospodarczą, ocenili również na poziomie ogólnym czy oczekiwania te znajdują potwierdzenie w praktyce. Lepiej pod tym względem, na prze-

strzeni badanych lat, sytuację oceniają właściciele firm większych, tj. o liczbie pracujących od 10 do 49 osób. W tej grupie – ponad 2/3 badanych (74,4%) deklaruje spełnienie pokładanych we własnym biznesie oczekiwań, podczas gdy wśród mikroprzedsiębiorców – takiego zdania jest nieco ponad połowa badanych (55,0%). Szczegółowy rozkład odpowiedzi dla poszczególnych lat przedstawiono na wykresie 2.



Wykres 2. Rozkład odpowiedzi na pytanie: *Czy prowadzona działalność spełnia obecnie te oczekiwania?* w latach: 2012 - 2015

Źródło: Obliczenia i opracowanie własne na podstawie wyników badania.

Ze względu na kontekst prowadzonych rozważań na temat jakości życia i możliwości jej podnoszenia poprzez prowadzoną działalność gospodarczą, zatrzymajmy się ponownie na dwóch najczęściej wskazywanych odpowiedziach, tzn. na utrzymaniu rodziny i osiągnięciu ponadprzeciętnego standardu życia. Która postawa przedsiębiorców jest częściej wyrażana? Okazuje się, że w okresie czteroletnim – wśród badanych większą grupę stanowią zadowoleni. W przypadku mikroprzedsiębiorców oczekujących, że własny biznes będzie sposobem na utrzymanie rodziny – zadowoleni mają 7,3 pkt.proc. przewagi nad niezadowolonymi (33,6% zadowolonych wobec 26,3% niezadowolonych), natomiast wśród pozostałych przedsiębiorców ta przewaga na rzecz zadowolonych jest znacznie większa i wynosi 39,0 pkt. proc. (odpowiednio: 55,5% zadowolonych i 16,5% niezadowolonych). Jeśli z kolei przyjrzymy się tym przedsiębiorcom, którzy prowadząc firmę liczą na osiągnięcie wyższego standardu życia, to sytuacja się powtarza, tzn. w większości są zadowoleni, chociaż wśród mikroprzedsiębiorców różnica na korzyść zadowolonych jest rzędu 2,1 pkt. proc. (12,9% zadowolonych wobec 10,8% niezadowolonych), a wśród przedsiębiorców większych – 21,1 pkt. proc. (odpowiednio: 32,3% zadowolonych i 11,2% niezadowolonych). Charakterystyczna jest przewaga zadowo-

nych wśród wszystkich przedsiębiorców – niezależnie od pozostałych wskaźnikowych oczekiwań. Jedynym wyjątkiem są mikroprzedsiębiorcy uciekający przed bezrobociem. Wśród nich, odsetek niezadowolonych jest nieco wyższy (6,8%) od odsetka zadowolonych (6,0%). Szczegółowy rozkład odpowiedzi w poszczególnych latach zaprezentowano w Tabeli 2.

Tabela 2. Odsetek przedsiębiorców zadowolonych i niezadowolonych w podziale na oczekiwania związane z prowadzoną działalnością gospodarczą w latach 2012-2015

Oczekiwania związane z prowadzoną działalnością gospodarczą		Rok			
		2012	2013	2014	2015
		odsetek odpowiedzi ^{a)}			
Mikroprzedsiębiorstwa (o liczbie pracujących do 9 osób)					
Utrzymanie rodziny	zadowoleni	33,8	30,5	32,1	38,0
	niezadowoleni	28,1	27,3	24,4	25,3
Osiągnięcie ponadprzeciętnego standardu życia	zadowoleni	12,4	11,7	13,2	14,1
	niezadowoleni	11,1	11,4	11,1	9,5
Dorobienie do emerytury/renty/pensji	zadowoleni	8,4	8,1	8,3	10,6
	niezadowoleni	7,0	7,9	7,0	8,1
Ucieczka przed bezrobociem (nie mogli(-am) znaleźć pracy na etacie)	zadowoleni	6,2	6,5	6,8	4,4
	niezadowoleni	6,8	7,7	7,1	5,5
Otrzymałem(-am) propozycję współpracy pod warunkiem zarejestrowania własnej działalności	zadowoleni	5,8	6,4	7,2	5,8
	niezadowoleni	3,5	3,2	4,0	2,8
Żadna z powyższych odpowiedzi	zadowoleni	4,3	4,6	5,0	3,2
	niezadowoleni	3,9	3,9	3,8	3,1
Pozostałe małe przedsiębiorstwa (o liczbie pracujących od 10 do 49 osób)					
Utrzymanie rodziny	zadowoleni	53,8	54,2	57,4	56,6
	niezadowoleni	18,5	17,1	14,7	15,8
Osiągnięcie ponadprzeciętnego standardu życia	zadowoleni	30,4	31,0	32,9	34,9
	niezadowoleni	13,0	11,0	9,9	10,8
Dorobienie do emerytury/renty/pensji	zadowoleni	4,7	4,4	5,5	7,9
	niezadowoleni	1,9	1,7	1,5	2,6
Ucieczka przed bezrobociem (nie mogli(-am) znaleźć pracy na etacie)	zadowoleni	4,0	4,1	4,3	3,0
	niezadowoleni	1,8	1,8	1,2	1,3
Otrzymałem(-am) propozycję współpracy pod warunkiem zarejestrowania własnej działalności	zadowoleni	1,9	2,3	1,7	0,9
	niezadowoleni	0,6	0,7	0,2	0,3
Żadna z powyższych odpowiedzi	zadowoleni	5,7	7,1	8,0	7,3
	niezadowoleni	4,0	4,7	3,9	4,1

^{a)} Za 100% przyjęto liczbę badanych przedsiębiorców w danej grupie, tzn. mikroprzedsiębiorców (o liczbie pracujących do 9 osób) i odrębnie pozostałych przedsiębiorców (o liczbie pracujących od 10 do 49 osób). Źródło: Obliczenia i opracowanie własne na podstawie wyników badania.

Zakończenie

Jakość życia jest kategorią opisywaną i analizowaną na gruncie wielu dyscyplin naukowych – ekonomii, socjologii, psychologii, medycyny, a nawet prawa. Autorzy artykułu koncentrując się na ekonomicznym wymiarze rozważanej kategorii podjęli próbę odpowiedzi na pytania: jakie oczekiwania formułują polscy mali przedsiębiorcy

względem pracy na własny rachunek, czy taka forma życia i zarabiania spełnia te oczekiwania i w konsekwencji czy wpływa na jakość ich życia. Bazą podjętych rozważań były, zebrane na przestrzeni 4 ostatnich lat w trakcie „Badania podmiotów małych”, opinie przedsiębiorców z całego kraju.

W analizie skoncentrowano się na dwóch – kluczowych z punktu widzenia jakości życia, oczekiwaniach formułowanych przez przedsiębiorców, tzn. chęci utrzymania rodziny i podniesieniu standardu życia. Te oczekiwania były najczęściej wskazywane przez badanych – zarówno przez właścicieli firm najmniejszych, czyli tzw. mikroprzedsiębiorców, jak i przez przedsiębiorców prowadzących większe firmy (z uwagą na liczbę pracujących). W obu grupach, większość badanych deklarowała, że własna działalność gospodarcza spełnia te oczekiwania. Warto jednak podkreślić, że właściciele przedsiębiorstw o liczbie pracujących od 10 do 49 osób zdecydowanie częściej w porównaniu do mikroprzedsiębiorców formułowali takie oczekiwania, jak również zdecydowanie częściej deklarowali, że taki sposób życia i zarabiania oczekiwania te spełnia. Wyniki zaprezentowanej analizy mogą być przyczynkiem w interdyscyplinarnej dyskusji na temat istoty i pomiaru jakości życia.

Bibliografia

- Czapiński, J., Panek, T., *Wstęp. Diagnoza Społeczna 2015, Warunki i Jakość Życia Polaków – Raport*, 2015.
- Papuć E., *Jakość życia – definicje i sposoby jej ujmowania*, „REVIEW PAPER CurrProbl Psychiatriy” 2011, 12(2).
- Rutkowski J., *Jak badać jakość życia?*, „Wiadomości Statystyczne” 1988/5.
- Wade D., *Measurement in Neurologic Rehabilitation*, Oxford University Press, 1996 Inc Vol 7.
- World Health Organization, *WHOQOL. Measuring Quality of Life*, 1997, http://www.who.int/mental_health/media/68.pdf.

Abstract

Own business – a way to achieve an above-average standard of living? The result of „Research of Small Entities”

The aim of the article is to present the entrepreneurs' opinions about their expectations connected with conducted own business as well as their assessments of fulfillment or non-fulfillment of indicated expectations. The basis for considerations were results of „Research of Small Entities”. Small entities were defined as companies with a workforce up to 49. The analysis was conducted for two separate groups, ie for microenterprises and for small enterprises. Within each group there were identified the so-called entrepreneurs satisfied and unsatisfied. Results indicate that entrepreneurs most often see in their business activity the source of their family's livelihood and the way to achieve an above-average standard of living. The majority of the respondents declared that their own economic activity these expectations meet. It is worth emphasizing that entrepreneurs who employ 10 to 49 people are more likely than the microenterprises to formulate such expectations, and more often declare that such a way of living and earning these expectations meet.

Keywords: quality of life, small businesses, microentrepreneurs, own business